

Hořké zkušenosti terénního pracovníka

Petr Pelikán (Západočeská univerzita v Plzni)

Klíčovým problémem integrace imigrantů ze zemí Blízkého východu a Afriky u nás, který se prolíná do všech oblastí jejich života, je znalost jazyka. Řada z nich sem přichází s větší či menší znalostí angličtiny, v některých případech francouzštiny. Dílem očekávají, že se znalostí světového jazyka vystačí více, než jak je tomu pak ve skutečnosti, dílem předpokládají, že naučit se českému jazyku bude obdobně snadné a rychlé. Aniž by to bylo možné exaktně prokázat, domnívám se, že možná dokonce v podvědomí mají analogii, že chudší země než západoevropské, musejí mít nutně snadnější jazyky.

Neznalost nebo přinejmenším velmi malá znalost jazyka přináší řadu komplikací při začleňování do většinové společnosti. Některé se dají předpokládat i bez zkušeností z terénu. Imigrantům chybí nejzákladnější komunikační prostředek k tomu, aby navazovali přirozené společenské vztahy s většinovou společností. Mnozí z nich se sice dříve nebo později naučí česky do té míry, že jsou schopni zvládat základní komunikaci spojenou s rutinními úkony, jako je nakupování, koordinace úkonů v zaměstnání a podobně. V žádném případě však většina z nich nedosáhne takové úrovně, aby se s Čechy dokázali bavit bez nedorozumění a pokud možno i bez námahy o čemkoliv jiném, a aby tak s nimi mohli vytvářet přátelské vztahy. I pracovní prostředí ovšem preferují takové, kde se obejdou bez češtiny. Vidím proto často, že u imigrantů, kteří si vybudovali nějaký vlastní podnik, jsou zaměstnání lidé hovořící stejným jazykem, přičemž zaměstnavatelé nezřídka jejich jazykového handicapu zneužívají a nedodržující zákonné pracovněprávní vztahy je bezostyšně vykořisťují. Vidám i to, že cizinci, byť z jiné země a jiné jazykové oblasti, raději přijmou práci u Nečecha. Konkrétní zkušenost mám například s tím, že Eritrejky a Afghánky pracovaly u Arabů, Turci u Balkánců, Arabové u Turků, Kurdové u Arabů.

Nedostatečná znalost českého jazyka limituje i rozsah témat, o kterých by se mohli imigranti bavit s Čechy. Imigranti nesledují českou politiku, nedívají se na českou televizi, nečtou české knihy, nelze si s nimi vyprávět vtipy atd.

Čím méně mají témat, o kterých by mohli komunikovat s většinovou společností, tím více se uchylují do komunit, kde se používá jejich mateřský nebo alespoň pro ně srozumitelnější jazyk.

Čeština včetně jejího fonetického systému je pro imigranty z Blízkého východu a Afriky natolik obtížná, že si vytvářejí systémy vlastních místopisných názvů a vlastní terminologii pro řadu institucí. Například Václavské náměstí bývá běžně nazýváno jako *šári' al-hisán* (ulice koně), Staroměstské náměstí *majdán al-sá'a* (náměstí Hodin), Organizace pro pomoc uprchlíkům ... Tato terminologie slouží jako lingua franca mezi imigranty z podobných oblastí, vede ovšem k nedorozuměním při nutných pokusech domluvit se s Čechy, byť dokonce Čechy ovládajícími mateřské jazyky imigrantů.

Kromě jmen místních jsou úskalí českého hláskosloví částečně také překážkou integrace při používání jmen vlastních. Česká příjmení bývají pro cizince ze zmíněné oblasti špatně vyslovitelná, a ještě hůře zapamatovatelná. Stává se, že zejména pracovníci nevládních organizací pracujících s cizinci se v dobré vůli a s úmyslem jim ulehčit komunikaci představují křestními jmény nebo zjednodušenými křestními jmény. Cizinec posléze po takovém člověku marně pátrá případně se na něj těžko odvolává. S tím souvisí i jiný úzus používání jmen v oblastech Blízkého východu a Afriky, viz dále.

Ve většinové české společnosti je dnes nezanedbatelné procento lidí, kteří dokážou komunikovat v angličtině, podstatně méně pak ve francouzštině, cizí jazyk je pro ně ale spíše jen pracovním nástrojem. Neovládají ho obvykle natolik, aby se v něm dokázali pohodlně vyjadřovat o čemkoliv, žertovat, aby pro ně byl jazykem společenské komunikace. Pro českou majoritu je tak poměrně dobrá znalost češtiny u imigrantů zásadní podmínkou, aby je hlouběji integrovala.

Imigranti, kteří ovládají dobře češtinu, případně bilingvní druhá generace často stojí v roli tlumočnicků pro styky s českým prostředím. Tato úloha je nutná a nezastupitelná, nezřídka se však mění z postavení tlumočnicka v obstaravatele a

zařizovatele, protože spolu se znalostí jazyka načerpali také znalosti o fungování českého prostředí. Jak imigrantské komunity rostou a jejich příslušníci mají dostatek příležitostí ke společenskému styku sami mezi sebou, stávají se lidé ovládající jazyk určitou brzdou integrace. Jejich krajané neznají češtiny na ně přenášejí starosti se styky, jež by museli jinak obstarávat sami a během nichž by se volky nevolky více seznámili s prostředím, do něhož přesídlili.

Výuka češtiny organizovaná pro cizince státními i nevládními organizacemi, stejně jako komerčními jazykovými školami, je naprosto nedostatečná.

Žadatelé o azyl mají výuku češtiny v poměrně omezeném rozsahu, který se průběžně mění, kolísá obvykle kolem čtyř hodin týdně. To ovšem platí pouze v případě, že žijí v pobytovém zařízení Správy uprchlických zařízení (SUZ), což je případ jen malé části této skupiny migrantů. Imigranti, kteří získali některý z druhů mezinárodní ochrany, mají nárok na 400 hodin výuky českého jazyka v rámci integračního programu Ministerstva vnitra. Jak funguje tento program, sleduji zblízka zhruba čtyři roky. Ministerstvo vnitra přesunulo organizaci kurzu na Ministerstvo školství (MŠMT), jež jeho zajištění platí externím společností. Výuku tak měla nejprve na starosti Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ), která měla podle mého názoru celkem dobrou úroveň a standardní materiální i organizační zajištění. Když jí před třemi lety skončila smlouva, vypsal MŠMT nové výběrové řízení, které nakonec vyhrála agentura Parole. AUČCJ nicméně skončil kontrakt na sklonku roku 2015, takže ukončili výuku před Vánocemi 2015, kdy přesně agentura Parole vyhrála výběrové řízení, není veřejně dostupný údaj, nicméně výuku začala liknavě rozbíhat v květnu 2016, přičemž plný provoz nastal až na podzim téhož roku. Agentura Parole se sídlem v Chomutově patrně nedokázala zajistit výuku azylantů na požadované úrovni. Bylo to vidět podle toho, že v Praze, kde je počet azylantů největší, neměla zpočátku ani prostory pro výuku, když je pronajala, neměla ani základní pomůcky, například tabuli. Teprve poté, co získala kontrakt, začala najímat učitele, namnoze z řad AUČCJ. Proč s ní MŠMT smlouvu předčasně ukončeno, je neveřejným údajem, lze ovšem předpokládat, že to bylo kvůli nedostatečné kvalitě výuky. K tomu došlo v květnu 2017, načež se výuka opět zastavila, a teprve v lednu 2018, se jí znovu ujala AUČCJ.

Tyto nedostatky v organizaci způsobily, že imigranti během let 2016–2018 neměli možnost v tomto programu studovat přinejmenším 13 měsíců. Kromě toho agentura Parole některé azylanty připravila chybnou evidencí odučených hodin – těžko prokázat, zda úmyslně či neúmyslně – o mnoho hodin výuky, na které měli nárok. Já sám jsem takto úspěšně reklamoval, že byl poškozen jeden z migrantů. Obrátil jsem se na pracovníky OAMP, kteří se chovali velmi vstřícně a pružně a zjednali nápravu v případě, kdy agentura Parole připravila studenta o 198 hodin ze 400, na které mají azylanti nárok. V dalších třech případech si mi azylanti stěžovali, že byli také zkráceni na počtu hodin. Stížnost však nepřednesli na kompetentních místech, mimo jiné právě proto, že nejsou schopni dostatečně komunikovat česky, takže se s jejich případy nic nestalo.

Vázlo také informování těch, kdo mají na výuku nárok. Nejen že nevěděli, kdy budou kurzy obnoveny, ale při každém přechodu z dodavatelské firmy na firmu byly potíže s jejich obesíláním. Forma obvyklá pro české prostředí, tedy zaslání dopisu nebo mailu nefungovala, řada imigrantů není na tento způsob komunikace zvyklá. Sami učitelé se uchýlovali ke vzkazům přes frekventanty, které už znali z dřívějších, sháněli čísla jejich mobilů a podobně. Je třeba uvést, že řada učitelů bez ohledu na komplikované podmínky dělá mnoho věcí včetně organizace kurzů nad rámec svých povinností. Pohybují se tak v jakémsi nepostihnutelem prostoru mezi profesionalitou a dobrovolnictvím.

Imigranti ze zemí Blízkého východu a Afriky mají představu intenzivních každodenních jazykových kurzů trvajících půl roku až rok a plně hrazených státem, do kterého přišli. Tvrdí, že takový model funguje v zemích západní a severní Evropy, kde mají většinou příbuzné a přátele. Kurzy češtiny v rámci vládního integračního programu se přitom týkají jen malého procenta imigrantů, tedy těch, kterým byla přiznána nějaká forma mezinárodní ochrany. Ostatní imigranti žijící u nás shánějí kurzy češtiny v komerční sféře. Obracejí se přitom přirozeně o radu na neziskové organizace. Ty jim nabízejí okruh kurzů, které mají v nějakém svém soupisu, aniž by se však pídily po tom, jak který ve skutečnosti funguje a jak by odpovídal potřebám a možnostem konkrétního imigranta. Podle mých zkušeností je nabídka zdánlivě dost široká, vhodných příležitostí je ve skutečnosti dost málo.

V Praze existují tzv. „nízkoprahové kurzy“, hojně doporučované neziskovými organizacemi. Fungují tak, že se v nich pořádají jednotlivé hodiny bez návaznosti a studenti mohou přijít na kteroukoliv z nich a na místě ji absolvovat za poplatek kolem šedesáti korun. Strídají se v nich učitelé, témata, posluchači, kteří se zrovna sejdou mají různé úrovně. Dopad takových kurzů je tedy nasnadě.

Dále nabízejí soukromé jazykové školy několikátýdenní až několikaměsíční kurzy na zcela komerční bázi. Jejich úroveň je nevypočitatelná. Dost často se u jedné jazykové školy liší podle schopností jednotlivých učitelů. Záleží také na tom, v jakém složení se zrovna sejdou žáci, což je dopředu neodhadnutelný faktor. Co je ovšem kurzům v soukromých jazykovkách společné, je poměrně vysoká cena, která je pro mnohé imigranty nepřijatelná, nebo dokonce nedostupná.

V některých místech hradí jazykové kurzy češtiny pro cizince Úřady práce (ÚP) v rámci rekvalifikačních kurzů. Vychází to z logiky, že imigranti registrovaní na ÚP nejsou přijímáni do nabízených zaměstnání proto, že se nedokážou domluvit česky. Hrazení kurzů je vázáno na to, aby byl cizinec registrován po určitou dobu na ÚP a aby byl v příslušném regionu k dispozici příslušným způsobem vysoutěžený komerční kurz češtiny. Hodně také záleží na ochotě pracovníků ÚP. V některých regionech musí být kurz formálně zaměřen na terminologii pracovního trhu, jinde jsou benevolentnější. V každém případě může příspěvek dosáhnout až padesáti tisíc korun, za což jsou schopni v Praze a Středočeském kraji zajistit intenzivní tříměsíční kurz. Výuku zajišťuje Obchodní Akademie a pokud vím, v jiných krajích podobný projekt nefunguje.

Obvyklou bolestí kurzů češtiny je, jací frekventanti se zrovna sejdou ve třídě. Kvalitnější školy se, pokud to jde, dávají dohromady žáky alespoň podobné počáteční úrovně znalosti češtiny. Jedním z problémů je rozdílná podobnost mateřských jazyků frekventantů s češtinou a od toho se odvíjející různá rychlost jejich pokroků. Cizinci ze slovanských zemí se učí česky mnohem rychleji, takže pak často žáci z Blízkého východu a Afriky nestíhají učivo. Lepší jazykovky se snaží to brát v úvahu a žáky podle toho přesunují. Komplikovanější je, jak se stavět ke kulturní úrovni frekventantů z oblasti Blízkého východu a Afriky. Mnoho z nich nemá znalost latinky a v dospělosti už se jí nikdy nenaučí používat dobře, což je ve výuce zpomaluje. Ještě horší jsou jejich společenské návyky. Je spíše pravidlem, že žáci z oblasti Blízkého východu a Afriky

jsou nedochvilní, často lekce vynechávají. I při výuce jsou nedisciplinovaní. Učitelé v jazykových kurzech nevědí, jak se v takových situacích chovat. Nejsou zvyklí na to, že by měli v jazykových kurzech pro dospělé zároveň vymáhat dodržování elementárních společenských pravidel, a ani nevědí, jak by to měli u lidí z jiných kultur dělat.

Některé školy najímají jako učitele češtiny pro Araby bilingvního učitele. Ohlasy na tento model jsou smíšené. Dost jejich účastníků je spokojených, někteří z nich naopak odcházejí s tím, že se výuka změnila ve společenský klub, kde se nic nenaučí.

Nedostatečná znalost jazyka je jedním z faktorů, proč se imigranti z oblasti Blízkého východu a Afriky dostatečně neorientují v české realitě zákonů, podzákonných norem a množství úředních a obchodních úkonů, což jim od samého začátku nejen ztěžuje integraci, ale nezřídka vede dokonce k pocitům křivdy a následně i nevraživosti vůči majoritě. Imigranti z oblasti Blízkého východu a Afriky mají obvykle představu, že existuje centralizovaný orgán, který jim po příjezdu vyřídí všechny nezbytné formality a víceméně podle jejich představ jim zorganizuje další život, takže budou moci jen nastoupit do připraveného zaměstnání, ubytovat se a poklidně žít. Jsou přesvědčeni, že takovým způsobem funguje práce s imigranty v západní Evropě. Podle mé zkušenosti nejsou příliš schopni rozlišovat ani mezi působnostmi státních orgánů a nevládními organizacemi a už vůbec nedokážou pochopit jaké pravomoci a povinnosti mají jednotlivé součásti státní správy a místních samospráv. Nejobvyklejší je, že toto vše shrnují pod slovo *soušal*, případně *šoušal*. Podle mých zkušeností při tlumočení na všech těchto místech, tj. od přijímacího střediska pro žadatele o mezinárodní ochranu, přes rozličné nevládní organizace zabývající se pomocí migrantům až po Pracovní úřady a různé integrační kurzy, neexistuje bohužel nikde místo, kde by někdo imigrantům vysvětlil srozumitelným a pochopitelným způsobem kompetence úředních i nevládních míst, se kterými přicházejí do styku. Pokud jejich komplikovaná a chaotická struktura vůbec vysvětlit lze. Na všech těchto místech naopak musejí podepisovat stohy prohlášení v nesrozumitelné češtině, týkajících se ochrany osobních údajů a stvrzujících, že byli poučeni o svých právech. Přístup všech těchto orgánů a organizací je bez výjimky alibistický, europocentristický a nebere v úvahu kulturní odlišnost prostředí, odkud přišli. Základní rozpor spočívá v tom, že imigranti jsou ze svého

prostředí zvyklí delegovat vyřizování záležitostí, jejichž procedurálnímu průběhu nerozumějí, na někoho jiného, v podstatě se zřikají zodpovědnosti i práv, a přijímají hotový výsledek. U nás se po nich požaduje, aby je vždy brali do vlastních rukou. Nikdo jim ale nevysvětlí ani tento obecný princip, natož pak aby jim vysvětlil způsob vyřizování každé jednotlivé záležitosti. Zejména nevládní organizace pečující o uprchlíky by si měly uvědomit tento mentální rozdíl a přizpůsobit tomu své programy. Znamená to, že imigranti například nechtějí, aby je někdo školil, jak si mají sami hledat zaměstnání, nýbrž aby jim zaměstnání našel. Je třeba ještě dodat, že v nevládních organizacích se čas od času najdou jednotlivci, kteří chápou tyto rozdíly a jednají podle toho, obvykle nad rámec svých povinností a toho, co je jim hrazeno. Systém však zjevně odmítá vůbec připustit možnost, že by měl mít v podstatě každý imigrant z oblasti Blízkého východu a Afriky jakéhosi patrona, který by se o ně měl poměrně dlouho starat a vůči němuž by se imigranti cítili osobně zodpovědní. V praxi se pak imigranti obracejí a spoléhají na lidi ze svých komunit, kteří se s nimi dokážou dorozumět jak jazykově, tak mentálně. V některých případech, především u malých komunit (mám několikaletou zkušenost s maličkou eritrejskou komunitou), to ovšem neznamená, že se tito lidé ve skutečnosti v problematice orientují nebo aspoň dokážou něco zařídit. Nevládky ani státní orgány ale svou nedokáží vytěsnit vliv autorit z řad komunity, protože odmítají přistoupit na jakýsi kompromis a přinejmenším zpočátku se chovat způsobem vyhovujícím zakořeněným kulturním a mentálním paradigmatům imigrantů. Dopady takového postupu jdou proti všeobecnému záměru imigranty integrovat, neboť zachovávají a posilují existenci jejich společenských struktur přesazených jen do nového prostředí.

Ministerstvo vnitra zřejmě připravuje povinný kurz pro držitele mezinárodní ochrany s cílem vyškolit je v elementárních občanských znalostech. Informaci jsem se snažil dohledat na oficiálních stránkách MV, což se mi nepodařilo. Zprávy o tom se však objevily ve sdělovacích prostředcích, a především jsem se setkal s tím, že migrantům volal na jaře 2018 člověk najatý externí agenturou, podle jeho slov agenturou Xact. Oznamoval, že se mají povinně účastnit kurzu, jehož přesné termíny budou vypsány na podzim, aniž by jim vyložil, kdo kurz pořádá, co bude jeho obsahem, proč je pro ně povinný a všechny další věci, na něž by se automaticky vyptával Čech. I na této

kasuistice je dobře vidět, jak se snahy o integraci pohybují v bludném kruhu. Pro české prostředí by bylo normální, aby byli účastníci obesláni doporučeným dopisem, což je ovšem forma, na kterou imigranti nejsou zvyklí a nefunguje u nich. Svolávat je pouze telefonem, jde proti logice integrace, nehledě na to, že tato skupina lidí často mění svá čísla a je sporné, kolik se jich vůbec podaří dát dohromady.

Výrazně proti integraci působí v určitém ohledu moderní komunikační technologie. S tím, jak se rozvíjely a postupně stávaly všeobecně dostupnými, umožňují v současné době migrantům, aby prostřednictvím virtuální reality setrvali v kontaktu s prostředím v zemích, ze kterých přimigrovali, a také s krajanskými komunitami jinde po světě. V dřívějších dobách byli imigranti z oblasti Blízkého východu a Afriky, pokud chtěli komunikovat s cizinou, zejména s mimoevropskými státy, omezeni na korespondenci, nanejvýš mohli výjimečně uskutečnit krátký nákladný telefonát.

Nejprve se masově rozšířily satelitní televizní přijímače a imigranti začali sledovat téměř výhradně jen kanály ze svého původního prostředí. Nesledující místní média nemají přehled o dění a tématech důležitých pro místní většinovou společnost, což už je částečně vyčleňuje. Satelitní televize je zásobovaly tématy vhodnými pro společenské prostředí imigrantských komunit, a navíc tím, že sledovali pořady a filmy ve svých mateřských jazycích, snižovala se jejich potřeba učit se českému jazyku.

Mnohem větší je impakt internetu a internetových sociálních sítí a možností komunikace, jak je přinášejí rapidně se rozvíjející služby poskytující online hlasovou a video komunikaci. Imigranti z oblasti Blízkého východu a Afriky tráví často mnoho hodin denně hovory a streamováním s komunitami, ze kterých pocházejí, a to nejen se zemí svého původu, ale také s krajany a příbuznými žijícími po celém světě. To jim do značné míry substituuje normální společenský život a nemají potřebu navazovat kontakty ve svém okolí, díky nimž by poznávali prostředí, ve kterém žijí a ústrojně se do něj začleňovali.

S tímto fenoménem patrně není za stávajících podmínek dosti dobře možné soupeřit, nebo ho dokonce postihovat zákazy a restrikcemi. Tak, jak se rozšířil a jak se dále rozvíjí, ovšem v každém případě představuje jednu z nejdůležitějších překážek pro integraci.

Koncepčně nezařaditelné praktické postřehy:

V procesu integrace se naráží na bezpočet kulturních, civilizačních i jazykových odlišností, jež obě strany pokládají za natolik axiomatický jev, že je ani nenapadne zkoumat, zda příslušný jev nefunguje u protějšku úplně jinak.

Používání jmen a příjmení a osobních údajů.

V České republice jsme zvyklí na systém identifikace jednotlivce založený na jménu, příjmení, datu narození, případně dalších identifikátorech přidělených státem, jako je rodné číslo, číslo dokladu a podobně. Jeho základy se etablovaly už v počátcích novověku a dále se jen doplňují. Většina imigrantů přicházejících z oblastí, kam valně nezasáhly vlivy evropských byrokratických systémů, je však zvyklá na jiná paradigmatata. Při příchodu do ČR jim zdejší způsob nikdo neosvětlí, stejně jako ho nikdo neobjasňuje českým úředníkům, včetně tvůrců formulářů, dotazníků v počítačích a dalších vzorů, kde se počítá výhradně s existencí našeho způsobu.

Řada imigrantů z oblasti Blízkého východu a Afriky nezná pojem „příjmení“. Jejich systém identifikace jménem, včetně státem vydávaných dokladů, se skládá ze jména vlastního a řetězce vlastních jmen předků po meči. V dokladech se uvádějí v trojmístné nebo čtyřmístné podobě. Druhý článek jména tak není neměnný a nepřechází na všechny další generace. Netřeba podotýkat, že ženy vstupující do manželství nepřijímají příjmení svého manžela, neboť ani nemají co přejmout.

To způsobuje bezpočet nedorozumění. Pro délku jejich jména tak například nestačí kolonky dotazníků. Zažil jsem případ, kdy se imigrantovi, kterému se vydával český doklad, nevešlo jeho jméno do přípustného počtu znaků. Chtěl se tedy v dokladu části jmen po předcích zbavit a přijmout český systém jména a příjmení, za které by přijal jedno z vlastních jmen předků. To však nebylo možné, protože jméno muselo být uvedeno v takové podobě, v jaké ho měl v původním dokladu z vlasti.

Zažil jsem také u skupiny Afghánců, že špatně pochopili význam slova příjmení. Vyložili si to jako přízvisko či pseudonym, vymysleli si taková přízviska s ohledem na své politické smýšlení, a tak se to pak také dostalo do jejich dokladů.

Dalším problémem je, že křížení těchto dvou systémů u nás znemožňuje rozklíčovat vztah, že se jedná o nukleární rodinu, tedy o manžele a o rodiče a děti. To se projevuje nejen v běžných společenských vztazích s Čechy, nýbrž i v úředních úkonech, jako jsou sociální dávky vztahující se na rodinu jako celek, a podobně.

Proti integraci působí i dobře míněná snaha zaměstnanců českých institucí, zejména pak pracovníků nevládních organizací. Aby ulehčili svým klientům zapamatování svých příjmení, často pro imigrant představující tvrdý oříšek pro zapamatování i pro vyslovení, představují se jim křestními jmény, či dokonce zdobnělinami křestních jmen. Jejich dobrá vůle však dříve nebo později vždy způsobí komplikace, když se po nich klienti shánějí odvolávající se na nedohledatelné či nesrozumitelné křestní jméno.

Tento problém by bylo jistě možné řešit systémovým opatřením a také vzděláváním pracovníků, přicházejících do styku s imigranty, stejně jako povinnými kurzy pro imigranty, jež by po důkladné analýze jevů načerpaných v praxi, vytvořily osnovy odrážející jejich skutečné potřeby.

Méně zavádějícím je datum narození. Dost lidí z oblasti Blízkého východu a Afriky neví, kdy se ve skutečnosti narodili, protože to ve svých zemích nikdy nepotřebovali a ani tam nebyli držiteli žádných úředních dokladů. Když se jim potom doklady vystavují, ať už v jejich domovském státě nebo v České republice, uvede se obvykle jako datum narození 1. leden a rok se odhadne. Pro praxi to je však irelevantní, důležité je, že mají uvedený jakýkoliv údaj.

Chápaní pravomocí a funkcí úřadů.

Dalším z problémů je to, že většina imigrantů z oblasti Blízkého východu a Afriky není schopna pochopit pravomoci, povinnosti a legální pozici různých institucí, se kterými přicházejí do styku. Nikdo jim to nikdy nevysvětlí srozumitelně. V okamžiku, kdy se dostávají do kontaktu s některou z těchto institucí, dostává se jim zpravidla pouze zcela formálního, alibistického a nesrozumitelného úvodu. Dle mých četných zkušeností z tlumočení při takových příležitostech, má poučení daleko spíše za cíl, aby byli čeští pracovníci právně kryti.

Imigranti tak nezdědka vůbec nedokážou ani rozlišit základní dělení institucí, s nimiž jednají, tedy instituce státní, náležející obcím samosprávám a nevládní organizace. Nelze dosti dobře požadovat na každé úřednici vyřizující dávky v hmotné nouzi, aby vysvětlovala cizincům neovládajícím příliš český jazyk, v jaké jsou právě instituci. Zejména nevládní organizace zabývající se primárně pomocí imigrantům by však měly věnovat více úsilí právě takovým informacím, předávaným klientům dostatečně pochopitelnou formou.

Imigranti nedokážou rozlišit, co mohou po které instituci žádat, za co je zodpovědná a jaké má pravomoci. Předpokládají, že by u nás měl fungovat jediný centrálně řízený státní komplex poskytující paternalistickou péči, což je model, jaký by většině z nich vyhovoval a jaký si před příchodem do Evropy představují.

Náboženská společenství

Náboženství, respektive náboženská společenství, jsou v převážně sekularistické české společnosti faktorem spíše působícím proti sociální integraci. Nebylo by to tak jednoznačné, neboť i u nás bez problémů fungují religiózní společenství, kdyby imigranti pod egidou náboženství neuchovávali z velké části jazykovou a kulturní odlišnost.

U nás je nedotknutelnou hodnotou svoboda vyznání, v zemích, odkud imigranti přicházejí, je to náboženství, což není totéž. Nicméně pod zastřešením odlišně pojímané, avšak společně respektované hodnoty mohou vznikat náboženská společenství.

Valná část imigrantů z oblasti Blízkého východu a Afriky jsou muslimové, přestože mnoho z nich jsou jen vlašnými muslimy. Jsouce však vystaveni společenské izolaci, hledají prostředí, které by je přijalo a pomohlo jim s řešením jejich praktických životních problémů a někteří je nalézají kolem islámských center. Kolem islámských center se shromažďují prakticky výhradně jen cizinecké komunity poskytující svým členům sociální vyžití a nevyžadují po nich znalost češtiny. Čím více takových možností mají v islámských centrech, tím méně pocítují potřebu včleňovat se do majoritní české společnosti. Pro tu naopak představují, vzhledem k tomu, jak je v české společnosti rozšířená islamofobie, cokoliv, co je spojeného s islámem, podezřelý cizí element, na

který pohlíží s krajním podezřením. Je charakteristické, že největší islámské centrum v Praze zaměstnává pravidelně imámy nemající ani elementární znalost českého jazyka a nemající vůbec přehled o tom, jak funguje česká společnost. Jedinou výjimkou byl před několika lety bosenský imám splňující požadavky na kvalifikaci náboženského znalce, výborně ovládající arabštinu a češtinu a integrovaný do místního prostředí. Islámské centrum se s ním přesto nebo právě proto rozešlo.

Je nicméně třeba říci, že podobně fungují i křesťanské komunity navštěvované imigranty z oblasti Blízkého východu a Afriky. Těch je výrazně méně, v současné době u nás vím o jediné, kam dojíždějí z Rakouska do Prahy dvakrát měsíčně egyptští koptští kněží. Kolem nich se zvolna tvoří komunita křesťanských imigrantů z několika zemí Blízkého východu a Afriky. Vzhledem k tomu, že mezi ně docházejí křesťané i z jiných denominací než koptské, spojuje je více arabský jazyk a kulturní podobnosti než náboženství.

To, jak je přeceňována čistě náboženská stránka, se ostatně projevilo i v případě mediálně hojně, leč málo spolehlivě reflektovaného křesťanského projektu nadace Generace 21 na přesídlení několika rodin iráckých křesťanů. Ten se mírně řečeno nepovedl proto, že jeho organizátoři přecenili váhu náboženství oproti kulturním paradigmatům lidí, které dopravili do České republiky. Ta část z nich, o které mám zprávy z první ruky, se buď dostala za svými příbuznými do Německa, anebo se u nás daleko více propojila s arabskou a kurdskou komunitou, než aby se integrovala do české společnosti.